

PROLETAREC

STEV.—NO. 1106.

CHICAGO, ILL., 22. NOVEMBRA, (NOV. 22,) 1928.

LETO—VOL. XXIII.

VSEBINA.

ČLANKI.

Deset let "pripravljanja za mir".
Klerikalizem v Franciji in incident 27.
oktobra.

Zapletljaji v Rumuniji.
Smithu ponujajo službe.
Mike in Pat sta še vedno v jarku.
Po obravnavi Obregonovega morilca v Mehiki.
\$25 kazni, če se gre za delavčevo življenje.
Kako piha politični veter v Angliji.
V Glavnjači (poročilo iz Slovenije).
"Melting Pot" in JSZ. (Anton Garden).
Proračun newyorškega mesta.

IZ NAŠEGA GIBANJA.

To in ono iz Kansasa.
O volilnem rezultatu v Belmont County, O.
Zabava kluba JSZ. v Bridgeportu večer pred
konferenco.
O pionirstvu naselbin Glencoe in Neffa.

Seja članstva soc. stranke v Chicagu.
Važno za članstvo kluba št. 1.
Kdo je "tarča" v Collinwoodu?

DRAMA IN GLASBA

Opera "Turjaška Rozamunda" bo vprizorjena
na Zahvalni dan v Clevelandu.
Prečitajte spored koncerta pevskega zbora
Sava".
Opereta "Gypsy Rover" na milwauškem odru.
O vprizoritvi igre "Pred poroko" v Wauke-
ganu.
"Ženitev radi premoženja" v So. Chicagu.
Interesantna koncertna prireditev v Girardu,
Ohio.
O Šubljevem koncertu v Sheboyganu.

RAZNO.

Pod spovednim pečatom, roman.
"Surprise Party" za aktivnost.

Entered as second-class matter December 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Published by Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba (Jugoslav Workmen's Publishing Co.) Izhaja vsak četrtak. Published Every Thursday. Naročnina (Subscription Rates): United States and Canada za vse leto (per year) \$3.00, pol leta (half year) \$1.75; Foreign Countries, za leto (per year) \$3.50; pol leta (half year) \$2.00.
Address: PROLETAREC, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill. — Telephone: ROCKWELL 2884.

Turjaška Rozamunda

Opera v treh dejanjih, uglasbil John Ivanush

vprižori jo

PEVSKI
ZBOR "ZARJA"

na Zahvalni dan 29. nov. ob 7. zvečer v
Slov. nar. domu, 6419 St. Clair Ave.,
CLEVELAND, OHIO.

Zborovodja John Ivanush; režira Mary Ivanush.

OSEBE:

Turjačan, grajšček (bas)	W. J. Lazar
Rozamunda, njegova hči (alt)	Mary Ivanush
Leonora, njena teta (sopran)	Antoneta Simcich
Ostrovihar, (tenor)	Frank Plut
Trubadur, (tenor)	Louis Belle
Piccolo, grajski norec (bariton)	Vatro Grill
Stražnik, (bas)	Math Sušiel
Snubači,	(tenor) Fr. Plut
	(tenor) A. Smith
	(bas) A. Garden
Tinče, grajski sluga (tenor)	Anton Epich
Cila, grajska hišna (sopran)	Emilija Švigel
Lejla, (sopran)	Dani Oblak
Pater Dominik, (bariton)	Anton Garden
Nočni čuvaj	Jack Plemel
Klepetulje,	Amalia Plut
	Emilija Švigel
	Mary Marn
	Mary Zakrajšek
	X. Andolek
Plesalci,	Sestre Koprivec
	Jennie Jaksich
	Anne Bergich
	Frank Oblak
	Ben. Stanovnik
Gostje, vojaki, sosedje	Frank Grčar
	O. Ogrin
	Zbor Zarja

Vsi sedeži rezervirani. Vstopnina: \$1.50, \$1.00, 75c

Na občinstvo se apelira, da pride v dvorano pred sedmo uro, ker je želja zbora "Zarje" pričeti točno ob določenem času.

PROLETAREC

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 1106.

CHICAGO, ILL., 22. NOVEMBRA, (NOV. 22,) 1928.

LETO—VOL. XXIII.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

DESET LET PRIPRAVLJANJA ZA OBRAMBO

KOT VSAKO LETO po premirju, so tudi prošlega 11. novembra, deset let po zaključenju svetovne vojne, veliki in mali državniki govorili o velikanskih žrtvah, ki jih je doprinesla ta ali ona dežela v vojni za mir in demokracijo ter odpravo vojne — in pri tem naglašali, da je za obvarovanje miru potrebna pripravljenost na vojno.

Pred l. 1914 je govoril enako nemški kajzer, v istem smislu je govoril za "obvarovanje miru" ruski car, Anglija je večala svojo vojno floto, da varuje "mir na morju" — vsi državniki in vse dežele so bile za mir in vse so se pripravljale na suhem in na morju, pozneje še v zraku, "proti" vojni. Nobena se ni oboroževala, da bi napadla drugo, nego samo za obrambo. In nobena ne prizna, da je bila l. 1914 "napadalka", tudi Nemčija ne, ki že več let dokazuje, da ni nič bolj kriva svetovne vojne kakor Rusija, Anglija, Francija in Avstro-Ogrska.

Na dan premirja dne 11. novembra to leto je imel govor po kajzerjevem modelu ameriški predsednik Calvin Coolidge. Naznanil je svetu, da bodo Zedinjene države v bodoče bolj stroge v svojih odnošajih z evropskimi deželami, da bodo ameriška posojila prestala — razen v striktno trgovske svrhe, opozoril jih je, da naj bodo točnejše v poravnavanju vojnih dolgov tej deželi, ob enem pa je izvajal, da mirovne pogodbe ne štejejo toliko kot močna vojna flota. Postavil se je odprto na stran onih, ki hočejo, da se ta dežela oboroži čim bolj in da zgradi največjo vojno mornarico na svetu. Za njim sta govorila Paul McNutt, komandant Ameriške legije, ter general John J. Pershing, poveljnik ameriških čet na evropskih bojiščih tekom svetovne vojne. Oba sta apelirala na deželo, da naj bo za slučaj nove vojne zadostno pripravljena.

Ameriško časopisje, katero služi interesom kapitalizma, je Coolidgov govor sprejelo z velikim zadovoljstvom, v Evropi pa so ga čitali in komentirali s prikritim in odkritim gnevom.

"Sto milijard dolarjev je žrtvovala ta dežela v svetovni vojni, da zasigura narodom mir," je dejal Coolidge, v Franciji pa mu od-

govarjajo, da ceni vrednost krvi in zlata po enakem merilu. "Američanom je to svobodno in če hočejo ostati pri svojih cenitvah zlata, nimamo nič proti, ne sprejmemo pa takega merila zase," odgovarja en pariški list, ki pojasnuje, da je Amerika v vojni res veliko potrošila, toda je na račun svetovne vojne tudi ogromno obogatela, medtem ko so evropske dežele obubožale. "Francija je izgubila stotisoče ljudi, njene pokrajine, po katerih je divjal vojni metež, so bile razdejane, in vsa dežela je neizmerno trpela. Mi si pridržujemo pravico ceniti svojo kri tako visoko kakor ceni Amerika svoje zlato," pravijo v Franciji.

Moskovska "Pravda" je mnenja, da je Coolidgov govor prednaznanilo, da je nova svetovna vojna blizu, evropsko časopisje v splošnem pa zaključuje, da so predsednikova izvajanja le odmev povečane ameriške agresivnosti v borbi za ekonomsko nadvlado nad svetom. Do svetovne vojne je bila Anglija prva — sedaj hočejo njeno vlogo Zedinjene države, in hočejo še več nego to. Potovanje novoizvoljenega predsednika Hooverja v spremstvu ameriških vojnih ladij v južnoameriške republike znači, da hoče ta dežela ohraniti nad njimi politično in ekonomsko vodstvo za vsako ceno. V Aziji so Zedinjene države v ljuti ekonomski tekmi z Veliko Britanijo, v Evropi se ameriška diplomacija prizadeva priboriti prvenstvo v vodstvu, financah in vplivu.

Ogromnemu ekonomskemu napredku Zedinjenih držav se divi ves svet. To še ne znači, da so popularne — posebno v Evropi ne. Med vojno so bile, kajti s svojim pridruženjem na stran zaveznikov so pomagale odločiti vojno njim v prilog, na drugi strani pa je od Wilsonovega mirovnega programa pričakovala tudi Nemčija veliko več kakor pa ji je dala versailska pogodba. Po splošnem navdušenju je sledilo splošno razočaranje — Wilsonovi politiki idealizma je sledila politika dolarja, militarizem in imperializem je triumfiral in razočaranje v svetu je postalo še večje. Zedinjene države tirjajo — do vratu zadolžene dežele se branijo plačati, kajti kar so prejele med vojno, je šlo za vojno in ob enem nazaj v blagajne

ameriških trustjanov. Tirjavci so nepopularni — tirjatve Zedinjenih držav v slučajih vojnih posojil pa so še toliko bolj obsoevražene.

Ampak Coolidge je dal razumeti, da bo treba plačati vsem, če pričakujejo ohraniti kredite in če računajo na nadaljna posojila. V jeziku diplomatov jim svetuje, da naj trošijo manj za militarizem — kar bi značilo, da bi imele več za odplačevanje dolgov. "Velesile" takih nasvetov ne upoštevajo in trošijo kolikor morejo za "obrambo". V prošlih desetih letih so sklenile razne dežele celo vrsto mirovnihih pogodb, sprejele so celo takozvan Kelloggov pakt, s katerih se odrekajo vojni kot sredstvu svoje politike — pa se vendar "pripravljajo" na vojno, kakor da ima vsak čas izbruhniti.

V ekonomski uredbi kakršna je, so vojne neizogibne. Noben diplomatov ne išče nomenoma potov, ki bi privedla v novi krvavi ples. Marsikdo izmed njih res misli, da zastopa politiko miru. Njihove mirovne pogodbe so rezultat takih prizadevanj. Ker pa njihove pogodbe ne odpravijo vzrokov, radi katerih vojne nastajajo, se dežele pripravljajo na "obrambo" kakor so se do l. 1914. Dokler ta sistem ostane, ostanejo tudi vzroki za vojne in militarizem bo žrl in žrl v interesu "obrambe".

Vojnim nevarnostim pa je tudi v tej uredbi mogoče nataktniti zavornice, to moč pa ima v prvi vrsti delavski razred. Delavske stranke v evropskih deželah so najboljši varuh miru. In če ameriško ljudstvo res hoče mir, mora zgraditi stranko, katera ne bo služila politiki dolarja, nego ljudskim interesom. Čimprej to stori, tembolje za to deželo in za ves svet.

Mike in Pat sta še vedno v jarku

V času, ko je kandidiral za predsednika Zedinjenih držav Grover Cleveland, so demokratje zatrjevali enako kakor letos in ob vsakih volitvah, da se gre za ljudske interese, da bodo imeli delavci več pravic ako bo izvoljen Grover, kajti demokratska stranka jih bo izvlekla iz jarka. Isto so trdili republikanci.

Po volitvah sta šla Mike in Pat kot običajno na delo v jarek.

"Well, Moike", je rekel Pat, "Grover je izvoljen."

"Yes," je odvrnil Mike, "jaz in ti pa sva še vedno v grabnu."

In tako je tudi letos. Hoover je izvoljen, Wall Street je zmagal, Smith je čestital Hooverju ter mu obljubil sodelovanje demokratov ter vsega ameriškega ljudstva, Mike in Pat, Janez in Jurij pa so še vedno v jarku.

(Po Milwaukee Leadru.)

Klerikalizem v Franciji

Klerikalizem v politiki je agresiven — pa naj bo v Franciji, na Slovenskem, ali pa v Zedinjenih državah. Izjeme ni. Agitacija protésantskih bigotov proti Smithu je bila s tega vidika razumljiva in več ali manj opravičljiva. En dokaz je v sosedni Mehiki, kjer so klerikalni propagandisti povzročili umor v prošlem poletju izvoljenega predsednika Obregona, ob enem pa naprtili deželi mnoge druge nepravilike.

Drugi dokaz je v Franciji, kjer je imelo vsa leta od postanka republike rojalistično gibanje v klerikalizmu najjačjo oporo. Šele po vojni, ko je francoska vlada vsled gotovih vzrokov začela biti napram vatikanu prijaznejša, so dobili francoski klerikalni rojalisti od svete stolice "ukor" in nad njihovim glasilom je bila izrečena graja, kar je imelo za posledico, da je en francoski kardinal oddal svoj klobuk — in pri tem incidentu je ostalo.

Dne 27. oktobra je nastal drugi, ki dokazuje, da so francoski klerikalci to kar so bili — reakcionarji, rojalisti in sovražniki napredka.

V vasi Pons blizu Rochelle je bil odkrit spomenik francoskemu državniku, ki je bil ministerski predsednik republike v času ločitve cerkve od države. Starejši čitatelji se lahko spominjajo, kako ljuto je tedaj divjala klerikalna propaganda po vsem svetu proti "brezverski francoski vladi", kateri je načeljeval Emil Combes. Klerikalizem je robantil v svojem protestu tiste tedne tudi po Slovenskem, ampak Combes je ločitev cerkve od države izvedel vzlic silnemu pritisku papizma in mednarodnega klerikalizma. Ko mu je bil dne 27. oktobra v omenjeni vasi odkrit spomenik, je bil slavnostni govornik Edouard Herriot, bivši ministerski predsednik, ki je pazil na svoje besede, da ne reče ničesar kar bi vzružalo klerikalce v Franciji in po svetu, dasi je Herriot svobodomislec. Bil je zelo zelo obziren, ni pa bil škof v La Rochelli, ki je par dni pred odkritjem Combesovega spomenika dejal, da je to madež, ki ga ne bo mogoče izbrisati — da je odkritje spomenika človeku kakor je bil Combes — javen greh!

Komaj je Herriot končal svoj govor, je spomenik obkolila četica 20 mladih mož, ki so bili očitno organizirani za ta nastop, eden pa je splezal na podstavek ter začel s težkim kladivom nagloma razbijati po glavi spomenika in jo zdrobil. Med svobodomislci v Franciji je završalo, nastala je vladna kriza — a klerikalci ne obžalujejo svojega barbarskega čina, kajti bil je izvršen v "obrambi svete vere", in isto pravi Toral v Mehiki, ki je ustrelil predsednika Obregona.

Protestantovski klerikalizem v nekaterih ameriških državah ni v svoji taktiki nič slabši kakor katoliški. In Smith je dobil večino v naj-

bolj bigotskih državah, med njimi tudi v Arkansasu, kjer je ljudstvo ob enem glasovalo za protievolutijsko postavbo. V enih je zmagal Hoover zato, ker ljudstvo preferira protestantovski klerikalizem nad onim, kateremu poveljujejo katoliški Irci v New Yorku, Bostonu in Chicagu.

Zapletljaji v Rumuniji

Rumunija ni znana samo radi njene kraljice vdove, radi dvornih princev ter njihovih eskapad, ampak tudi vsled svojih kmetov, ki so se šele poslednjo dobo rešili za silo fevdalnega podložništva in sedaj hočejo tudi oblast. Že mnogokrat v poslednjih par desetletjih so se uprli, včasih v večjem, včasih v manjšem številu, a fevdalci in buržoazija jih je vselej potlačila, ali pa jih odpravila z malimi koncesijami.

Rumunski vladi so načeljevali vrsto let bratje Bratianu. Jon Bratianu je imel deželo v kleščah, iz katerih se nikakor ni mogla izmotati; po njegovi smrti je prevzel vladu njegov bra Vintilla. Ker nima bratovih spretnosti, so rumunski agrarci napeli vse svoje moči, da ga omajajo ter vržejo z vlade. Delali so v marsičem po Radičevih metodah. Prirejali so velike kmečke pohode revolucionarnega značaja, manifestacije ter demonstracije. Bratianu je predstavnik takozvane liberalne stranke, v kateri ni nič liberalnega, razen ime. Dežela je že dolgo plen graftarjev, v upravi veje nesposobnost in tisti, ki so imeli od takega stanja gmojne koristi ter protekcijo, so zapravljali svoj čas z rajanjem po Bukarešti, v Parizu in Monte Carlu.

V začetku novembra pa je moral regentski svet, ki izvršuje posle vladarja, dokler ne postane mladi prestolonaslednik polnoleten, pristati v zahteve kmečke stranke in Vintilla Bratianu je bil prisiljen resignirati. Novo vlado je sestavil vodja kmečke stranke Juliu Maniau. V gnili strukturi rumunskega državnega aparata pa je zadel ob tolikšne težkoče, da bo težko dosegel potrebne reforme, ker ga sovražniki združeno sabotirajo ob enem pa se trudijo omajati slogu v njegovi stranki. Prejšnji režim je bil diktatorski — novi obljubuje ustavno vlado.

Skrinja modrosti.

VIR VSEGA SUŽENJSTVA je izkoriščanje tuje delovne moči, ki je omogočeno z nasiljem, najsibo to izkoriščanje zvezano z osebno posestjo podložnikov, ali pa sloni na posesti sredstev, ki so tem podložnikom neobhodno potrebna.—Lev N. Tolstoj.

Po obravnavi Obregonovega morilca v Mehiki

Jose de Leon Toral, ki je dne 17. julija t. l. ustrelil novoizvoljenega mehiškega predsednika Alvaro Obregonu, je bil po dolgi preiskavi ter obravnavi dne 8. novembra obsojen na smrt, njegova pomočnica redovnica Maria Concepcion Aceveda y de la Plata pa na 20 let zapora. Porota je bila o krivdi uverjena, atentator ni nobenkrat tajil svojega dejanja, obsodba pa je taka, kakršno so pristaši Obregonu zahtevali in pričakovali. Eden Obregonovih sorodnikov je šel po tej obsodbi v ječo, da sam ustrelji Torala, toda mu je straža nakano preprečila. Potem je šel domov ter izvršil samomor.

Jose de Leon Toral je verski fanatik. V Obregonu je videl velikega sovražnika katoliške cerkve in v glavo se mu je začela naseeljati misel, da bo storil Bogu najbolj dopadljivo delo, če novoizvoljenega predsednika ubije. In ko mu je še imenovana nuna večkrat zatrjevala, da bo Mehika nesrečna ter sveta vera v nji teptana, dokler bosta živela Calles in Obregon, je v njemu dozorel sklep, da izvrši atentat. Ko se mu je ponudila prva prilika priti v bližino Obregonu, jo je izrabil ter oddal vanj več strelav.

Sveta vera je bila maščevana. "Prosil sem Boga le, naj me vodi, da moja roka ne izgreši cilja," je pojasnjeval sodniku ter porotnikom. Bog ga je uslišal, kajti kroglice niso zgrešile cilja. Mati prednica Marija la Plata je tudi zadovoljna. "Za sveto cerkev rada trpim," je rekla pred sodiščem.

Mehiška ustava prepoveduje smrtne kazni za ženske — in če ne bi bilo te določbe v nji, bi bila obsodba zanjo najbrž enaka kakor za Torala.

Nekaj dni po atentatu so v kapitalističnem svetu zakričali, da je za umor odgovorna delavska stranka s svojim voditeljem Louisom Moronesom, in ker so obregonovci nasprotni mehiški delavski federaciji v politiki, so s svojim pritiskom na Callesa dosegli, da so iz njegovega kabineta morali resignirati delavski zastopniki. Kapitalistično časopisje je potem še bolj namigavalo, da je za umor odgovorno veliko bolj mehiško delavsko gibanje kot pa katoliška cerkev.

Dejstvo je, dokazano dejstvo, da ga je umoril verski fanatik, ki ni pristaš delavskega gibanja, in da ga je navduševala samostanska prednica, ki se od groze prekrži, kadar se govori o "brezverskih" delavskih voditeljih.

Ampak delavstvo v Mehiki je ta umor vendarle drago plačalo, kajti kapitalistična strategija ga je z vso spretnostjo izrabila. Izrinila je delavski vpliv iz Callesove administracije, in sedaj je prišla z novo zakonsko predlogo, ki

jemlje delavski organizaciji vsako vitalnost. Poslanik Morrow, katerega je poslal v mehiško glavno mesto Coolidge na Morganovo priporočilo, je pokazal, da je eden najsposobnejših ameriških diplomatov in ameriška nevidna vlada ga je vesela.

Al Smithu ponujajo službe

Al Smith je v kampanji rad poudarjal, da je pod republikansko "prosperiteto" okrog štiri milijone brezposelnih delavcev.

Ker dne 6. novembra ni bil izvoljen, je prišel tudi on med brezposelne, službo pa so mu ponudili od raznih strani. Neka ohijska firma mu je ponudila \$50,000 letne plače, če bi bil pri volji postati njen predsednik. Skupina kapitalistov v New Yorku je razmišljala, ako se ne bi izplačalo odpreti na Wall Streetu še eno banko, katere predsednik naj bi bil Al Smith. Ponudili so mu baje \$55,000 plače na leto. Predsednik neke čikaške firme je dejal, da dobi Al Smith pri nji delo kadar hoče — in tako se je komaj branil raznih služb z zatrjevanjem, da je vsled kampanje utrujen in da zasluzi sedaj počitek, ne pa novih služb.

Al Smith bo torej počival, demokrate pa je pozval, naj ostanejo demokratje kakor dosedaj, ob enem pa naj pomagajo Hooverju, da postane dober predsednik ter pokaže kaj zmore. "Kajti Hoover ni predsednik republikanske stranke, pač pa ameriškega ljudstva," je rekel Smith in basta. In če bi bil izvoljen Smith, bi ga Hoover hvalil. Kjer se ne gre za program in načela, ampak samo za službe ter plen, ne more biti drugače.

Proračun newyorškega mesta

Proračun newyorškega mesta za l. 1929, kakor je bil predložen proračunski komisiji, znaša \$528,886,423, ali \$16,000,000 več kot je znašal v letu 1928. Pol milijarde stroškov za eno mesto je že prilična vsota, vzlic temu je plača newyorškega župana le "odlomček" plače, ki si jo je določil novi kralj beraške Albanije.

Papagaj pravi

Če bi jaz imel moč, jaz bi pokazal! Vse bi preuredil na svetu, da bi se nam vsem dobro godilo.

(Dne 6. novembra je glasoval za Hooverja, "ker je najboljši, da ostane pri starem.")

HANS KIRCHSTEIGER:

POD SPOVEDNIM PEČATOM

(Roman, poslovenil E. K.)

(Nadaljevanje.)

VI.

Ko se je kaplan povrnil v vas, je ležala že črna, hladna noč nad strehami in nad cesto. Kakor pošast z mnogimi ognjenimi očmi se je dvigala gostilna s svojim širokim pročeljem. Iz vseh oken je padal oster soj v molčečo temo. Čad in tobakov dim, pomešan s potnim soparom stiskajočih se parov je prodiral sukaje se na prosto. Prav blizu je bilo treba priti, da se je slišalo pojoče klavirne glasove gosel, ki so napolnjevali hišo. Le semintja je zabučala troblja skozi cepetanje plešočih nog.

Župnišče je ležalo že v temi, ko je prišel Hercog truden na smrt domov od svojega bolniškega obiska.

Celo okna obedovalnice so bila nocoj izjemno temna, je v spalnici gospoda župnika je gorela luč. Pred pol ure je prišel nekoliko se opotekaajoč od svatovske pojedine; drugače bi ga bila spremila godba domov in kakor je bil plemenit, bi bil moral dati za to forint napojnine. Temu pa se je hotel izogniti. Sicer pa je bila postavila kuharica tisto luč na župnikovo mizo, ker je čakala na svojega dobrega gospoda, že odkar je odzvonilo večernico. Saj mu je rada privoščila dobrote svatbe, ki niso veljale ničesar; ali če bi bil izostal prav predolgo, bi bila godrnjala, ker je bila v skrbi za župnikovo zdravje.

Pred prepirom s svojo gospodinjo pa je imel gospod župnik, mož miru, sveti strah. Gotovo bi bil danes še ostal v gostilni, ker je bilo zanj, ki je poročil par, vse zastoj. Ali godrnjaajoče kuharice v bližini se je bati bolj kakor nemilosti škofa v daljavi.

"Jej, gospod župnik, kako lepo je to, da ste že tukaj! Ali vas nič ne boli glava? Skuhala sem vam čaj, da se vam popravi želodec."

Župnik je hotel pravkar reči nekaj, pa se je izpodtaknil na pragu in bi bil kmalu padel v temno vežo, da ga ni zadržala previdna kuharica.

"Sakrabort!" se je znesel nad nevljudno stopnico. Ako ne bi bil imel dobrosrčne kuharice, ne bi bil nocoj našel vrat, pač ker je bila veža tako temna.

Med kuhinjskimi vrati pa je potegnil roko izpod kuharičine in s prisiljenim dostojanstvom je pristopil k mizi, na kateri je gorela luč. Vsekakor niso vedele župnikove noge, da so že tako blizu mizi, kajti miza je začutila tak sunek, da se je stresel lesteneč na njej.

Na drugi strani se je zbudila kuhinjska Micika, ki je bila v solzah zaspala v kotu pri ognjišču. Presrečno je plakala, kajti kaj rada bi bila šla na ples, a za uslužbenice iz župnišča ni mesto na plesišču. Hlapci se seveda niso zmenili za to strogo prepoved pa so jo na tihem popihali, ali uboge Micike ni pustila kuharica izpred oči. Zato jo je sedaj poslala v posteljo. Ko se je Micika, zaspano rekši "lahko noč", odstranila, je začel gospod župnik prazniti svoje žepe, ki so bili še globlji kakor kaplanovi. Ocvrt zrezek, pol piščanca brez perotnice, četrt race, kos srne, ki se ji je še poznala omaka, rumeno in rujavo torto, ki pa sta bili tako zlepljeni skupaj, da je dobil gospod župnik rujavo rumene prste, je potegnil iz žepa.

"Prečastiti, zakaj pa vendar ne pazite bolje? Najbolj sem se veselila na torto." V tem je kuharica že

obrisala z ruto prste, ki jih je molil župnik daleč od sebe. Potem mu je obrnila žep ter je z žlico postrgala sladko vsebino.

Izurjena kuharica je pokusila in kritizirala vsaki kos, oprta ob mizo, pa je včasih nagnila gornje telo, kakor bi se tudi ono pečalo z gastronomskimi študijami.

"Gospod župnik je gotovo že zaspan; kar pojdite v posteljo," je dejala pa je prišla takoj z eno roko lestenec, z drugo pa ljubega gospoda in tako sta, večkrat se spodtaknivi, srečno prelezla stopnice in dospela v spalnico. Župnik je poskusil sezuti čevlje, ali noga ni hotela slušati in nikakor ni mogel zadeti zajca.

"Le sedite, gospod župnik, tako bo bolje", ga je potolažila pa je pokleknila in mu je z vajenimi rokami potegnila škornje z nog, pri čemur pa bi bil gospod župnik skoraj padel s stola. Končno je vendar srečno počival v postelji.

"Sakrabo! zdi se mi, da še nisem molil večernice!"

Hotel je vstati, pa je takoj zopet padel nazaj.

"Pojdi, pa mi prinesi brevir in diurnum."

"Oh, gospod župnik, tega gotovo ne zahteva več naš gospod Bog", je ugovarjala kuharica.

"Čenča neumna, kaj veš ti, kakšna je naša duhovniška dolžnost! — Da, da, naš stan je težak."

Prinesla mu je, kar je zahteval. Ali takoj so se mu začele vrteti črke pred očmi, ravno tako kakor veseli fantje in dekleta tam v gostilni.

"Deus in — in — adju — ju — —" je začel; kar se je spomnil na kaplana. "Ali je kaplan že doma?"

"Že od opoldan ga ni."

"Kje se pa ta zopet vlači, pa še kadar mene ni doma? No, čakaj, jutri mu razložim rezidenčno dolžnost. Seveda, seveda, vedno veselo. Čemu pa imam kaplana, ako ne ostane doma? — Deus in — adjujuju — to — rium mu — e — e — cum tende — — —"

"Kajne, prečastiti, danes ste se pa jezili?" mu je vpadla kuharica v marljivost.

"Jezil? Ker ni kaplana domov? A, jezi se — —"

"Ne, ne." Ni mu dala časa, da bi bil končal.

"Mislim pri svatbi."

Župnik je zatisnil oči, in čeravno ga je bolela glava od razmišljanja, je vendar sedaj premišljeval, zakaj naj bi se bil jezil. Jedi so bile dobre, pivo je bilo pač slabo, zato pa je pil vino, in vse zastoj. Resnično se ni spomnil, zakaj naj bi se bil jezil. In kar je glavno: Mlinar je poplačal že vse do zadnjega vinarja za župnišče; nevestin izpit, oklice, vse spise, poroko, veliko mašo in spremstvo, dasiravno je porabil to pot za merilo svojih računov svojo lastno štolnino prvega razreda.

Kuharica pa le ni popustila: "Seveda ste se morali jeziti, pa še močno. Saj je imela nevesta venec na glavi, ko je plesala. Še tam me ni bilo, pa vendar vem. In sama sem se jezila tako, da bi bila najrajši šla tja, pa bi ji bila strgala venec z glave."

"Kaj? Kaj pa še! Venec gor, venec dol, mlinar je plačal poroko. Pusti me spati sedaj," je godrnjal v postelji.

"Glejte, gospod župnik, za tako ni več venec. Še celo košata je Cenka. To poznam. Ali morda tudi tega ne verujete? O, dobro veste, ali jaz nimam vašega zaupanja. Da, to je hvala za to, ker nimam nobenih skrivnosti pred vami, ker vam povem vse, kar se zgodi v župniji. Daleč pridete, čeprav ne smem biti zaupna z vami. Kdo pa je odkritosrčnejši pred vami, jaz ali kaplan?"

Tako bi bilo šlo to še dolgo. To je vedel župnik iz izkušnje dolgih let. Takemu izlivu deviške žolči njegove kuharice je sledil vselej cel teden, da ni izpregovorila besedice in redno je moral tedaj popustiti župnik radi ljubega miru. Tedaj se je vsako nasprotje raztopilo na kuharičino zadovoljnost. In nocoj bi že tako rad spal! Zato se je udal, pa je priznal Cenkinu stanje. Ali s tem je rekel samo A, kuharica pa je hotela sedaj vedeti tudi B.

"Moj Bog, kdo pa je bil neki?"

"Zagarjev Mihec je. Sedaj pa mi daj mir." In s tem se je obrnil k steni. Kajpada je bil Miha, saj mu je nekdaj povedal. E, kdo pa? Tega že sam ni več vedel. Ako bi ga vprašala kuharica drugi dan, ko bi se spomnil, da mu je Cenka sama vse priznala pri splošni spovedi, tedaj mu ne bi bila izpulila skrivnosti z razbeljenimi kleščami. Ali kuharica je poznala svojega dobrodušnega gospoda. Sicer je bila tudi danes njena radovednost še nezadovoljna in bi bila še kaj dosegla, a spanec, ki ga je krepčalo vino, je imel končno vendar več moči nad župnikom, kakor je more imeti celo kuharica.

Sedaj, ko je izvedela vsaj o dveh ljudeh nekaj zanimivega, je bila kuharica zopet zvesta duša. K nočni omarici je postavila stol, nanj pa veliko skledo za žrtev, ki jo je imel pričakovati sveti Urh. Seveda je bilo tukaj tudi nekaj samoljubja vmes, kajti vselej je bilo neprijetno, ako je morala drugi dan brisati sledove, ki jih je zapustil ta svetnik; Miciki pa tudi ni smela prepuščati tega dela. Tako posvetno mislečim poslom ni bilo treba vedeti ničesar o obisku sv. Urha pri prečastitem gospodu.

Njena skrb za bolnega gospoda bi bila morda potrajala še nekaj ur, toda zaslišala je krepke korake, ki so se približevali župnišču. Ta korak je že poznala. Bil je kaplan. No, ta naj danes le čaka zunaj; zakaj pa ne pride o pravem času domov? Saj ne more zapuščati bolnega gospoda župnika, da bi odpirala vrata kaplanu. Ali tedaj bo gotovo zvonil ter zbudil gospoda župnika. To se pa tudi ne sme zgoditi. Vzela je torej svečo ter je hitela, kolikor je le objem njenega telesa dopuščal. A kaj je morala videti! Micika je ravno stopicala po prstih skozi vežo; predpasnik je imela svoj lepi predpasnik, na glavi pa koketni klobuček. Takoj je vedela kuharica, da hoče Micika kljub strogi prepovedi na ples in preden se je uboga dekla le ozrla, je imela že dve krepki zaušnici. Ej, kuharica je znala zagosti za ples! Sreča za župnika, da počiva hišna vlada v tako čvrstih rokah! Ker se Miciki ni tožilo po nadaljevanju tega takta, je tuleča izginila v svoji izbici.

Sedaj je še kaplan pozvonil; bila sta samo dva slaba zvoka, ki ne bi bila mogla zbuditi župnika. Ali sprejem je bil zelo nemilosten. Ko so se odprla vrata, je dejal "hvala lepa"; kuharica pa se je takoj razvnela: "Kako morete tako močno potegovati za zvonec, kadar milostljivi gospod že spi! Mladi gospodje nimajo dandanes prav nobene izobrazbe. Tako dolgo izostanete! Ali mislite, da ostanem lahko cele noči pokonci pa pazim, kdaj pride kaplan domov? Da, tak kaplan se lahko izprehaja cel dan, jaz pa se moram celi dan mučiti in dreti, pa bi imela ponoči rada počitek."

"Ali prosim, odpustite, saj je vendar šele devet," se je osmelil ustrašeni kaplan.

"Naj bo kolikor hoče; gospod župnik se je povrnil že pred eno uro iz gostilne, pa tudi Vam ni treba dalje pijančevati."

"Saj niti nisem bil v gostilni," je rekel kaplan ter je odšel proti obedovalnici.

"Niste bili v gostilni? Torej pa niste večerjali? Jaz pa tudi nisem kuhala večerje, ker sem mislila, da si privoščite v gostilni košček svatovske pečenke." In dobrodušno je dostavila: "Lačen pa vendar tudi ne morete iti spat; veste kaj, pojdite v gostilno, pa si kupite pečenko, tedaj prinesete lahko tudi klobuk milostljivega gospoda domov."

"Ne, nocoj ne maram v gostilno; prenemirno mi je tam," je odvrnil Hercog ter je stopil v kuhinjo, vedoč, da je tam njegov prosti lestenec z lojevo svečo. Tam so bile na mizi tudi še jedi, ki jih je bil prinesel župnik s svatbe. Ali ni se drznil reči: Dajte mi kos tega, akoravno je imel pošten glad. Kuharici pa tudi ni prišlo na misel, da bi mu bila dala kaj namesto večerje, do katere je imel pravico; saj je to gospod župnik prinesel njej in s svojimi rečmi ji ni bilo treba krmiti kaplana. Prižgal je svojo lojevo svečo in s kratkim "lahko noč" je odšel s krulečim želodcem v svojo sobo.

"No, tak škopuh, ki si ne privošči niti ženitvanske pečenke! In prav za nič ni rabiti takega kaplana; niti po župnikov klobuk ne gre. Vse mora človek storiti sam. Rada bi pač vedela, čemu se hrani takega kaplana."

Vzela je robec ter je šla sama po klobuk v gostilno. Tam je poklicala gostilničarja ter mu je naročila, naj ji prinese klobuk milostljivega gospoda . . .

(Dalje prihodnjic.)

X.:

V GLAVNJAČI

Ljubljana 15. X. 1928.

Toliko se kriči v S.H.S. o Glavnjači; kadar hoče meščanska opozicija prav trdo prijeti vladne možakarje, takrat zakriči: "Vi ste v Glavnjači ubili slovenskega dobrovoljca, pa delavko Ljubico Ljubičič, i.t.d." In vladinovci spet zvrčajo vse te grehe na opozicijo, češ, takrat, ko so se ti zločini dogajali v Glavnjači, ste bili vi na vladi!" — Vsi se sramujejo Glavnjače, nihče ne mara biti odgovoren zanj. In ko je neki ljubljanski časopis napisal, da je ljubljanska jetnišnica precej slična Glavnjači, je bil časopis zapljenjen. Očitati torej komu, da je glavnjačarski, — je žaljenje časti in nedovoljeno. Po vsem tem lahko vidimo, da je Glavnjača res nekaj, kar je lahko samo v Beogradu in kar ni ravno v čast naši državi.

"Glavnjača" se imenujejo zapori beograjski. Zgradba Glavnjače je služila pred dolgimi leti Turkom za konjski hlev, zdaj so tam celice za preiskovalne jetnike. Že to približno dokazuje, kakšna more biti ta zgradba. Naj vam pripoveduje človek, ki je imel "čast" biti v Glavnjači 10 dni, ki pa sam ne ve, zakaj in čemu so ga vtaknili vanjo. Tako je bilo, pripoveduje:

"Na cesti so me pobrali. Policijski agent me je ustavil in zahteval, da se legitimiram. Izvlečem listino, da sem iz Ljubljane in da sem prišel v Beograd radi svojega šolanja. Agent, mlad, kozavega obraza, sploh ne pogleda listin, ampak s sadističnim nasmehom povabi: "Ajdmu u Upravo grada." Ta Uprava grada je Glavnjača s policijsko direkcijo. "Ajdmu," — me je prijel za rokav in tihoma zapel:

"Smelo pod crvenim znakom . . ."

(Pogumno pod rdečo zastavo), svetovno znano delavsko koračnico. Pa spet:

"Vstanite sužnji iz prokletstva . . ."

"internacionalo". — Pogledoval me je, držal me za rokav, prepeval delavske himne in me peljal v — Glavnjačo. Vse himne je prepel do tja, in se mi smejal. Potem sem zvedel, da je bil mož svoje dni član vseh mogočih delavskih organizacij, da je med njimi špioniral. Zato je pač znal vse pesmi; bil je seve tudi v pevskem delavskem zboru.

Tako sva prišla do Uprave grada. Spotoma je vzel s sabo še nekega človeka; kot sem pozneje zvedel, da je bil ta človek akademik, znan član Kluba marxistov na univerzi beograjski. Njega je prav prijazno pozdravil: "O dober večer, kam pa? Ajd z menoj, gremo v Upravo grada." — On se je branil: "Ne bodi no neumen, kaj bi hodil in zakaj?" Pa nič; agent ga je pograbil pod pazduho in vsi trije smo šli. Agent je znova pel. Midva sva molčala.

Ustavimo pred upravo grada. Pelje naju v sobo dežurnega detektiva. Soba kot v kasarni, le da je majhna. Dolga miza, vsa vegasta in razrezana, krog nje klopi. Vse razrezano in razdolbeno: iz dolgočasje kraceljajo detektivi po mizi in klopih. Konec sobe je zagrajen z deskami, s surovimi deskami. V tej "steni" je okno, odprtina, skozi jo gleda glava dežurnega agenta. Najin spremljevalec odide po policijskega uradnika. Dežurni zeva, strmi. Pride uradnik, in ko me agent vodi po hodniku do njegove pisarne, me ustavi, pogleda z očmi iz svojega kozavega obraza in zapreti: "Pretepli vas bomo!" — in odpre pisarno k uradniku. To je bila prva pretnja, "svarilo". Zdaj si v Glavnjači! Urednik je prebrskal mojo aktovko, našel je samo učne knjige. To ga je jezilo. Hotel je na vsak način, da sem jaz nevaren element, da sem kurir in ne vem kaj še vse. Dejal sem:

"Če bi bil kurir, ki je sem prišel n. pr. po tajno tiskarno, da jo prenesem v Ljubljano, bi jo gotovo imel v aktovki. Saj me je agent pobral na poti na kolodvor."

Ni maral nič slišati o tem in vedno ponavljal: "Saj vemo, kakšni ste Slovenci."

Moral sem ostati čez noč v sobi dežurnega agenta, kjer sem noč prespal na klopi. Drugo jutro so me zaslislali še enkrat in sklenili, da počakam v pritvoru, oni pa se bodo brzojavno obrnili na Ljubljano, kaj je z menoj, ali nisem pobegnil in ali nisem nevaren človek. Stražnik me je peljal v zaopr. Peljal me je po starih, razdrapanih stopnicah navzdol, naenkrat sem se znašel v neki sobi. Zakajena od cigaretnega dima, da nisem mogel razločiti, kje je strop, in da sem le s težavo videl, da sedi za neko mizo žandarski oficir, ki drži noge na mizi med steklenicami, ki so jih čez noč popili, kadi in se udobno obrne proti meni: "Odkod si?"

"Iz Slovenije." — "A Slovenec, aha. Slovenci ste civilizirani, haha —" se je režal in posmehoval — "nevarni ste, prepametni. No — vam bomo že tu pomagali — haha —". Režal se je in s težavo premikal po svojem stolu. Stražnik me je peljal ven. Dvorišče, majhno, zagrajeno. Na levi kup smrdelih smeti, na desni dvojje mladih, bolnih drevesc. Blizu drevesca stoji starec, slep je, gosli tišči pod pazduho, zebe ga, da drhte roke, ki drže gosli. Tihi toni gredo iz njegovih gosli — tako mu drhti roka v aprilu 1925. leta! Po dvorišču se mota tudi pes. Slep je in velikokrat se zaleti v zid, ali pa se zapodi za kakimi glasovi in se zapodi v kup smeti. Ta dva slepca sta

bila stražarjem in uradnikom v zabavo, s tema dvema so si preganjali dolg čas. Ščuvali so psa, da se je zaletel v kak zid, ali do je zalajal v slepca.

Slepec je stal pred enim izmed obeh drevesc. Uradnik se je splazil natihome k drevescu, da ga slepi starček sploh ni slišal. Zgrabil je za tanko drevesce in ga z vso močjo stresel. Zdražil je slepega psa, pes je zarenčal in se zapodil v smer odkoder je slišal šumenje drevesca. Ves divji se je zaletel v slepega starca. Skoro bi ga prevrnil. Starec je v takih slučajih ves pobledel, ves je vztrepetal in pritiskal je k sebi svoje gosli, ki so jim zvenele strune. Glasu ni dal od sebe nikakega. Morda je bil tudi mutast. Tako so mučili starca in ščuvali psa vsak dan. Nekoč se je pes zaletel v zid, da je takoj zakrvavel. Zacvilil je, stisnil rep in se splazil v kot. Spotoma je še parkrat zadel ob zid. Stražniki so se smejali, uradniki krohotali. Starček je stal pod drevescem in molčal. Njegove prazne oči so strmele. Mrtvaška lobanja.

Kadarkoli se spominjam Glavnjače, se spomnim tega slepca in psa. Takrat me je sram, da sem človek. Klel bi.

V celici nas je bilo 12. Soba je imela kvečjemu 10 kvadratnih metrov, postelje nobene, niti pogradov. Gola tla. Ne klopi ne mize, samo en štor, (panj, panjač, štuclj) ki smo sedali nanj. Menjavali smo se. V enem kotu je ležal neki Nemec iz Švice. Dva meseca že, sam ne ve zakaj. Ne zaslišijo ga nikoli. V celici za ženske je njegova žena. Že dva meseca se hrani s to hrano: vode kolikor hoče in vsak dan pol kg kruha. To je vsa hrana. Zbolel je in zdaj leži v kotu, prestoka cele noči in nam ne da spati. Potem je v naši celici neki bolgarski zrakoplovni oficir. S svojim tovarišem, ki je v sosedni celici, je moral z aeroplanom pristati blizu Niša. Aretirali so ju kot vohuna in zdaj čakata na odločitev. Ž njim sem se dobro razumel. Imel je s sabo rusko slovnico in sva se učila rusko. Izpuščen je bil par dni prej kot jaz, vrnil se je v Sofijo. A pri prvem poletu se mu je aparat pokvaril, padel in se ubil. Pri odhodu mi je dal svoj naslov, da se mu oglasim. Ni mu bilo treba več pisati. Iz Glavnjače je šel v smrt.

Deset dni sem bil v Glavnjači. Videl sem stražnike, ki so hodili s krepeljci okrog, videl rešilni voz, ki je vozil obolele jetnike na pol mrtve v bolnico, videl prizemne celice, kjer stoji voda in kjer so natrpani žeparji in otroci v vlažne prostore, speče na mokrih tleh v celici, ki je še opoldan temna, ker ni nobenega okna. Čul sem večkrat jok. Morda so stražniki pretepali kakšnega jetnika, morda so odrasli žeparji topli in mučili ali celo zlorabljali deco, ki je z njimi v eni celici.

Grozno je vse to. Ko sem pozneje čital, kaj vse se je dogodilo v tej Glavnjači, da so Slovencu Vulču polomili vse kosti in ga v zaboju vrgli v Donavo, da so pretepli emigranta Legata skoro do smrti, da zaprte delavce mučijo na vse mogoče nečloveške načine — o, o vsem sem uverjen, da se take stvari prav lahko gode v Glavnjači, pa če stokrat izjavljajo klerikalci, da je dr. Korošec napravil red v Glavnjači.

Zakaj Glavnjača je sistem, ki vlada pri nas že deset let. Baš to leto praznujemo desetletnico ujedinitve Glavnjače."

"Melting Pot" in J. S. Z.

Anton Garden.

(Konec.)

Že prej sem izrazil mnenje, da se bo JSZ. v prihodnjih letih nahajala v toku razmer, ki bo ogrožal njen obstoj, gotovo pa njen razvoj. Do tega mnenja sem prišel po zadnji konvenciji socialistične stranke, ki je sklenila spremeniti svojo organizacijsko formo, katera stopi v veljavo z novim letom, ako jo bo članstvo potrdilo na tekočem splošnem glasovanju, kar nedvomno stori. V glavnem je ta sprememba v tem, da bo članarina v stranki letna mesto mesečna kot sedaj in da se ji bodo lahko priključile delavske organizacije vseh vrst kot skupine. Članarina bo za posameznega člana dolar letno, in od te svote si obdrži narodna organizacija 50 centov, od ostalih 50 centov pa gre polovica državni organizaciji in polovica lokalni. Državne organizacije imajo pravico še do posebnega asesmenta, ako potrebno, kakor tudi klubi in lokalne organizacije. Lahko se reče, da bo asesment posameznega člana ne manj kot dva dolarja letno, vsaj za prihodnjih par let, kar seveda ni veliko. Brez sredstev ne živi nobena organizacija, še manj pa ji je možno razvijati se kot bi bilo za ameriško socialistično gibanje potrebno. Bratske ali narodnostne federacije, oziroma njih člani, plačajo stranki enak asesment kot člani, ki pripadajo direktno stranki; in ker federacije potrebujejo tudi sredstva za vzdrževanje urada, tajništva in aktivnosti, tedaj to pomeni, da bo za njihovo članstvo asesment pod novo formo večji kot pa za člane, ki pripadajo direktno k stranki. (Je to resnica tudi sedaj.) Npr. asesment za članstvo JSZ. je sedaj (in bo do prihodnjega zbora, ali izpremembe) \$4.80 letno (od te svote plača Zveza en dolar letno stranki od vsacega člana, po novih pravilih namreč). Poleg tega asesmenta bo npr. članstvo JSZ. plačevalo še eventuelni asesment (ako pravila stranke razumem), ki ga nalože državne ali pa lokalne organizacije stranke h katerim pripadajo tudi klubi federacij. Z drugo besedo to pomeni, da bo članstvo federacij plačevalo pod novim sistemom večji asesment kot do sedaj, med tem ko bo asesment za člane, ki pripadajo direktno k stranki primeroma nizek. Drugo je tudi, da je nov sistem za stranko in njene klube precej enostavnejši od sedanjega medtem ko bo za klube federacij nedvomno bolj kompliciran pri urejevanju kot je sedanj. Za naše klube bo to pomenilo pobiranje dvojnega asesmenta, enega za Zvezo in drugega za državno organizacijo.

Seveda, nova pravila stranke niso jasna glede narodnostnih klubov in njih prispevkov državnim organizacijam. To bo odvisno od interpretacije pravil eksekutive socialistične stranke. Možno je, da se bo interpretacija eksekutive razlikovala od zgornje, namreč, da bodo klubi federacij prosti asesmenta, kate-rega bi naložile državne organizacije. To se lahko zgodi radi tega, ker mora članstvo federacij vzdrževati svoje lastne organizacije. V tem slučaju pa bi bile udarjene državne organizacije, posebno še tiste, v katerih je tujerodno članstvo številno ali v veliki večini, kot npr. sedaj v državi Ohio. Ta interpretacija bi bila v prilog federacijam ter v škodo državnim organizacijam, prejšnja pa naobratno.

Ena stvar je gotova. Ameriško socialistično gibanje potrebuje močnih državnih in lokalnih organizacij, ako hoče biti politični faktor v deželi in s tega

Oglašajte priredbe društev in drugih organizacij v "Proletarcu".

vidika bo eksekutiva stranke gotovo reševala to zadevo. To potrebujejo tudi naši klubi, ter brez teh je s stališča soc. agitacije življenje v njih na mrtvi točki, kljub temu, da lahko posamezni klubi štejejo petdeset ali pa sto dobrostojećih članov. Seveda, klubi lahko vrše "kulturno" delo z gojitvijo petja ali dramatike, katerega pomen je več v tem, da se z njim ustvari in ohrani življenje v klubu kakor pa širjenje socialističnih idej. Ne mislim omalovaževati takih aktivnosti; je ene vrste družabnost in duševno razvedrilo kar je potrebno v vsaki organizaciji. Ni pa to najvažnejše delo posameznega kluba. Širjenje socialistične literature in delavskega časopisja; shodi, predavanja, diskuzije in aktivnost v političnih kampanjah ali delavskih stankah — to so važne in najvažnejše naloge posameznega kluba. Priznati je treba, da imajo naši klubi bolj malo pokazati na polju teh važnejših aktivnosti (razen čikaškega), posebno zadnje čase. Delno so temu vzrok prej navedeni razlogi in največ pa so zastale aktivnosti radi skrahiranja socialistične stranke, posebno v lokalnem in državnem pomenu.

Ako bi naši klubi in članstvo JSZ. živelo v duhu v starem kraju ali v Rusiji, bi bilo v njih najbrže več agitatoričnega življenja; ker smo se pa že toliko "amerikanizirali" (da rabim to besedo), da se v mislih pečemo več z ameriškimi razmerami kot pa s političnimi vrtinci Jugoslavije (ali pa Rusije, kot npr. hrvatski in ameriški komunisti), so tudi naše aktivnosti "ameriške".

In ker se je med nami ukoreninilo mišljenje (pa bilo to dobro ali slabo), da morajo "Amerikanci začeti", predno je mogoč kak uspeh, smo prišli na točko "čakanja". Da je vsaka večja agitacija s tega razloga nemogoča med našim delavstvom toliko časa, dokler se ameriška socialistična stranka ne postavi na noge in socialistično gibanje dobi nov zamah v tej deželi kapitalistične trdnjave, je delno tudi resnica. (Z ortodoksne stališča je ta odkritosrčnost mogoče nedopustljiva, ali bolje je, da gledamo dejstvom v obraz namesto da bi se jim izogibali.) Vendar pa je v zvezi splošni letargiji in delavski politični situaciji v deželi velik del "utrujenosti" v naših klubih največ brezbržnost in lenoba, katere tepe vse ameriško delavsko gibanje... Dolžnost Janeza ali pa Jožeta tudi ni, da bi opravil vse delo. In sodrugi bi morali to upoštevati. Več odgovornosti napram socialističnemu gibanju in več volje do življenja, pa bo pesimizem izginil tudi iz src naših "tired" socialistov.

Kdor je sledil prošli kampanji socialistične stranke, pa magari s "čakališča", je lahko razvidel, da so se Amerikanci "zopet začeli" zanimati za socialistično gibanje. Kampanja je pokazala, da je stranka pred novim razvojem (neglede na volilni rezultat) in prvič po vojni je opaziti med ameriškimi sodrugi tisto žilavost, aktivnost, determinacijo in kvaliteto, ki je predpogoj za organizatorično delo. Upanje, da se bo stranka pognala zopet navzgor je danes bližje realnosti kot je bilo tekom zadnjih let. In ker se je v končani volilni kampanji pokazalo, da ni med starima strankama bistvene razlike v nobenem oziru, je potreba po opozicijski stranki v deželi danes tudi vprašanje kruha in ne samo načel. In ker ni izgleda, da bi se pojavila kaka politična regrupacija ali pa povsem nova politična orientacija takozvanih ameriških "progresivcev" (Smithovcev) v dogledni bodočnosti, ki bi konkurirala socialistični stranki, izgleda, da je "Manifest Destiny" odločila to mesto ameriški socialistični stranki. Da razvoj ne bo delal skokov v tej smeri je gotovo: bo

to pač odvisno od razumnosti novega članstva in njih aktivnosti.

Vprašanje okrog katerega se suče ta spis, ali vsaj namen tega članka je, kako se je našemu pokretu orientirati v ti novi situaciji, ki je pred nami. Kakor jo jaz vidim, bo rinila vedno bolj v ospredje vprašanje ali se JSZ. razpusti in naši klubi pripadajo direktno k stranki, ali pa rinemo naprej dokler jo ne pogoltne, hočeš nočeš, ameriški "melting pot". Prvič je vprašanje difference v asesmentu med klubi stranke in klubi Zveze. Pri klubih stranke bo asesment manjši, pri klubih Zveze bo večji; pri prvih okrog dva dolarja mogoče več mogoče manj (kar bo odvisno od državnih organizacij), pri drugih od pet do šest dolarjev na leto. Pri klubih stranke bo urejevanje organizacije bolj priprosto, pri klubih Zveze bo bolj konfuzno. (Apeli za finančno pomoč bodo v enem kot v drugem slučaju, ker še cerkev potrebuje sredstev kljub temu, da regira v nji vsemogočni Bog.) Vprašanje št. 1: Koliko bo difference v asesmentu ovirala razvoj Zveze? Koliko je višji ali nižji asesment sploh faktor, ki vpliva pri agitaciji za nove člane, oziroma je breme članov katero jih odtuja od organizacije? Vprašanje št. 2: Ali bi posamezni klub bolje napredoval, ako bi članstvo spadalo direktno k stranki namesto k JSZ., upoštevajoč nova strankina pravila, ali manj? Vprašanje št. 3: Koliko se posamezni klubi čutijo odvisne od JSZ. pri njih eksistenci, koliko nam je JSZ. še potrebna pri širjenju socialističnih idej med našim delavstvom in koliko se že počutimo udomačene v ameriškem socialnem miljeju? Z drugo besedo, ali bi slovenski socialistični klubi v novi situaciji, ki ji stojimo na pragu, bolje napredovali, ako bi pripadali direktno k stranki kakor pa, če ostanejo v svoji federaciji?

Namen teh vprašanj je odpreti diskuzijo v klubih in v Proletarcu, ker o njih bo potrebno razpravljati prej ali slej. Moj namen ni agitirati za takojšno priključitev k stranki, ker s tem je treba počakati, da se razvidi razvoj stranke same pod novim sistemom ali formo. Ena stvar je, ki jo je pri tem potrebno upoštevati in to je Proletarec. Neglede kak bo razvoj v zvezi s tem vprašanjem. Proletarec bo nam v slučaju direktnega pridruženja k stranki še bolj potreben kot je sedaj. In pri tej diskuziji mora list in njegov obstoj priti v polni meri v upoštevanje. Toraj, who will take the challenge?

\$25 kazni, če se gre za delavčevo življenje

V pravični Pennsylvaniji so tri dni po volitvah pred nekim sodnikom obravnavali slučaj dveh delavcev, ki sta bila ubita pri delu. Kontraktor je v interesu profita riskiral in je dopustil, da sta morala rabiti izrabljeno vzpenjačo. Slaba vrv se je, ko ji je bilo napora zadosti, utrgala, in delavca sta padla z vzpenjačo navzdol. Odpeljali so ju mrtva na njune domove.

V Pennsylvaniji, ki je država pravičnikov, imajo postavlo, da mora delodajalec skrbeti za varnost svojih delavcev, in ako jo zanemari, je določena kazen — za vsakega ubitega delavca največ \$100. Sodnik je bil v tem slučaju po tolikšni zmagi ljudske volje milostljiv, ter je obsodil kontraktarja na globo \$50, petindvajset dolarjev za vsakega ubitega delavca. Prihranil mu je \$150 in tudi pravični justici v državi pravičnih je zadoščeno. — (Advance.)

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

TO IN ONO IZ KANSASA.

ARMA, KANS. — Volilna kampanja je šla v pozabljenost, prišlo pa je v ospredje drugo delo, med drugim delo za povečanje in utrditev naših klubov ter ustanovitev novih kjer so prilike ugodne. Klub v Armi je postal zopet aktiven. Zavedne delavce v tej naselbini vabimo, da se glas pridružijo.

Socialistična stranka je s prošlo volilno kampanjo zadovoljna, kajti izvršila je ogromno agitacije in ameriško ljudstvo je uverila, da je tukaj "to stay". Kot računajo v glavnem uradu, je prejela okrog pol milijona glasov; so to glasovi prepričanih socialistov, kajti simpatičarji ter drugi "naprednjaki" so šli le-tos za Smithom, da bo glas "kaj štel".

Število socialističnih glasov v Kansasu mi sedaj ko to pišem še ni znano. V okraju Crawford smo prejeli okrog 500 glasov; kake posebne agitacije od naše stranke ni bilo, medtem ko so komunisti vzlic svoji kričavi agitaciji prejeli celih 24 glasov. V Kansasu je bila njihova lista označena z imenom "Independent". Ne vem, če so se sramovali svojega imena ali kaj.

Dne 19. oktobra so imeli v Armi shod, katerega se je udeležil tudi podpisani. Navzočih je bilo okrog 50 oseb. Za glavnega govornika je bil pred shodom oglašan podpredsedniški kandidat Ben. Gitlow, ki pa ga ni bilo, mesto njega pa je prišel mlad fant iz Kansas Cityja po imenu Olin (prvega imena si nisem zapomnil). Pokazal je, da se mu bo treba še mnogo učiti in pa, da je že zdaj hudo podvržen lažem. Po kratki kritiki republikanske in demokratske stranke se je "čunaško" spravil na socialistično. Med drugimi "duhovitosti" je dejal, da je soc. stranka iz svojega programa popolnoma črtala razredni boj. Je to tretja kapitalistična stranka v Ameriki, ki delavcem priporoča kooperacijo s kapitalisti, da si bodo izboljšali svoj položaj, nadalje, da se soc. stranka zavzema za takozvani Taylorjev sistem pri obratovanju delavnic, da se z njim poveča "efficiency", ki povzroča še več brezposelnosti, a soc. stranka za rešitev tega nima nikakega programa. Da, v vseh tistih državah v Evropi, ki imajo socialistično vlado in so socialisti v večini, se delavcem najslabše godi! (Kaka modrost!) O Rusiji ni črnil besede. Večkrat je ponovil, da je soc. stranka mrtva. Zatrjeval je, da se z volitvami ne bo nikoli ničesar doseglo, v isti sapi pa se je hvalil, da se je komunistom po velikem trudu posrečilo spraviti svoje kandidate na glasovnico v 40 državah. Razumite tako logiko, ako morete! Ko smo par tednov prej obdrževali socialistični shod, ni nobeden naših treh angleških govornikov omenil komunistov in ni jih napadel niti z besedico. Njim pa je glavni namen blatenje socialistične stranke, ki je "kriva", da se delavcem po svetu slabo godi.

Kot že poročano, je bil znani Alex Howatt zopet sprejet v U. M. W. Ta zaključek glede njegovega pristopa je napravila eksekutiva v Indianapolisu, s katero je bil Howatt poslednja leta vedno v boju, posebno s predsednikom Lewisom. Postal je član unije ob času, da lahko kandidira pri distriktnih volitvah v

odbor. Večina lokalov ga je nominirala za distriktnega predsednika in bo nedvomno izvoljen. Nastopi šele 1. aprila 1929. Bogve kaj tudi on ne more koristiti premogarjem, ker ga prvič veže sedanja pogodba z operatorji, in drugič radi velike depresije, ki vlada v tej industriji. Gotovo pa je, da bo njegov zopetni sprejem vplival pomirjevalno na premogarje, ki so že več let v medsebojnem boju. Howatt bo imel maso za seboj v vsakem slučaju.

Zanimivo bo tudi to, kako bo njegova izvolitev za distriktnega predsednika vplivala na pokret takozvanih "save-unijašev", ki se trudijo izpodrinuti U. M. W. z organiziranjem dualne unije. Bili so precej kričavi tudi tukaj, a izgleda že sedaj, da jim je nominiranje Howatta vzelo veter iz jader. Morda je to le Lewisova strateška poteza?

Našim rudarjem priporočam, da glasujejo in agitirajo razen za Howatta tudi za Hank Alai-ja, ki kandidira v "national board", in za Joe Hromeka, ki kandidira v distriktni odbor (district board member). To sta edina aktivna člana sedanjega distriktnega odbora, ki imata zaupanje premogarjev in sta vredna, da jima dne 11. dec. oddaste svoje glasove.

Anton Šular.

SEJA ČLANSTVA SOC. STRANKE V CHICAGU BO V NEDELJO 2. DECEMBRA.

CHICAGO, ILL. — V nedeljo 2. dec. ob 2. popoldne se vrši v Douglas Park avditoriju konferenca članstva soc. stranke v okraju Cook.

Na dnevnem redu bo razprava glede občinskih volitev prihodnje leto (za aldermane) in pa vprašanje naše agitacije. Pri volitvah dne 6. novembra je dobil Thomas v Chicagu nekaj nad 8.000 glasov, socialistični kandidat za senatorja ter kandidat za gubernerja pa sta jih dobila še več. Če se pomisli, da je pri kongresnih in državnih volitvah leta 1926 dobila socialistična stranka v vsem Illinoisu samo 3.317 glasov, tedaj je to znaten napredek. — Na južni strani mesta se je organiziral nov angleški socialistični klub.

P. O.

NEKOLIKO POJASNILA O PIONIRSTVU NASELBIN NEFFS IN GLENCOE.

V Prosveti sem bral pojasnilo Carl Dernača iz Neffsa, da poročevalec na slavnosti petindvajsetletnice "Slavije" št. 1 SNPJ. v Chicagu ni bil pravilno poučen, ko pravi, da je bila naselbina Glencoe pionirska v zgodovini SNPJ., kajti druš. št. 4 se je ustanovilo na bližnjem Neffsu, ne v Glencoe, in Carl Dernač je bil eden ustanoviteljev.

Ker je dobro, da se dejstva ne potvarjajo, naj omenim, da je bila naselbina Glencoe v zgodovini SNPJ. pionirska kakor malokatera, in pa, da ne gre kredit za ustanovitev društva Karlu Dernaču, ker se za take stvari tedaj ni zanimal. Društvo št. 4 je ustanovil John Rebol l. 1904, in še tisto leto se je preselil na Glencoe. To leto so bili vsi člani društvenega odbora stanujoči na Glencoe. Rebol je bil predsednik, John Kravanja tajnik, N. Žemberger pa zastopnik in blagajnik, leta 1905 pa je bil izvoljen na II. konvencijo SNPJ., ki je bila v Chicagu, L. 1906 je to društvo dobilo 11 novih članov v Glencoe, in ker so se ti

člani upirali, da bi spadali v društvo s sedežem v Neffsu, je bilo ustanovljeno novo v Glencoe. Kar je bilo v Neffsu tedaj naprednega, je bilo Rebolovo delo in pa pokojnega John Dernača, Karl pa si ne sme lastiti nobene zasluge. To pojasnilo naj se ne smatra za kako osebnost proti Karl Dernaču na Neffsu, ampak le popravek k njegovemu pojasnilu.

OPERETA "GYPSY ROVER" NA MILWAUŠKEM ODRU.

MILWAUKEE, WIS. — Opereta, to pa to! Imeli smo koncert na katerem je pel Šubelj, imeli smo "Naprejeve" in druge koncerte, razne predstave klasičnih in narodnih iger, burke in komedije, socialne drame itd., v nedeljo 2. decembra pa bomo imeli opereto "Gypsy Rover", katero sta spisala in uglasbila May Hewes Dodge in John Wilson Dodge. Vprizori jo Izobraževalni odsek waukeganskega Slovenskega narodnega doma. Ob svoji prvi vprizoritvi v Waukeganu je dosegla triumf, še večjega pa, ko je bila ponovljena na odru dramskega odseka kluba št. 1 JSZ. 29. januarja t. l. v Chicagu. Waukeganski dramski personel je v tej opereti pokazal, da je zmožen z uspehom vprizarjati take kompozicije.

V našem mestu bo ta opereta vprizorjena na prireditvi soc. pevskega zbora "Naprej" v So. Side Turn Hall na National Ave. Za ta dan ima zbor pripravljen krasen koncertni program, ki bo izvajen popoldne, zvečer pa bomo videli in slišali waukeganske igralce. Na sporedu popoldne bo vrsta slovenskih narodnih pesmi v zboru, nadalje dvospjev in samospjev.

Nadejamo se, da slovenska publika ne zamudi te prilike ter izkaže naklonjenost "Napreju" kakor že mnogokrat, ob enem pa pokaže, da zna ceniti dramatično in glasbo.

Rezervirajte si nedeljo 2. decembra za svoj duševni užitek. Vstopnice se dobe pri članih "Napreja", v Waukeganu pa pri rojaku Jerebu v Slov. nar. domu.

Za publicijski odbor, Victor Petek.

O ŠUBLJEVEM KONCERTU V SHEBOYGANU.

SHEBOYGAN, WIS. — Koncert Toneta Šublja v Sheboyganu je bil impozantna prireditev. Udeležba je bila za našo naselbino naravnost veličastna. Mislim, da ni bilo hiše, ki ne bi bila zastopana.

Kakšen je bil moralni uspeh našega mladega umetnika in kako je vplival s svojim dovršenim izvajanjem slovenske pesmi, najlažje označim s tem, da je bil več dni po prireditvi Šubelj splošen predmet razgovora po naselbini. Moral bi ostati tukaj najmanj par tednov, da bi mogel ustreči željam vseh in pa nebrojnim dobrohotnim ponudbam, ki so došle na režijo koncerta.

Naselbina je sprejela našega pevca-umetnika kot celota, neoziraje se na verske ali politične meje. To nam je prav jasno pričal že pogled na avdijenco.

Mnogobrojno je bila zastopana tudi milwaška naselbina. — Pri opazovanju človek ni mogel ugotoviti, je-li večje duševno razpoloženje v tem hipu pevca-umetnika na odru, ali ono navzočega naroda v dvorani; na obeh straneh je bilo na vrhuncu in srečala sta se s srcem narod in njegov sin...

Tik pred svojim odhodom v torek večer je pozdravil v slovo igralce dramskega odseka kluba JSZ. pri vaji igre "Sin", kjer so imeli poslednjo priliko, da so mu zaklicali, "na veselo svidenje!" — *Poročevalec,*

Opera "Turjaška Rozamunda" bo vprizorjena na Zahvalni dan v Clevelandu

Slovenski Cleveland je pred novo senzacijo dneva.

Kakor jutranji dih v solnčnem vrtu, ki nežno prenaša cvetne praške s cvetlice na cvetlico, tako se širi glas in zanimanje za krasno slovensko opero "Turjaška Rozamunda", katero vprizori na zahvalni dan v četrtek 29. novembra pevski zbor "Zarja". Povsod vlada nestrpnost in zanimanje, želja, da bi že napočil dan, ko bo prvič v zgodovini Slovencev v tej deželi predstavljena občinstvu slovenska opera.

Da je sestava in kompozicija tega dela krasna, ni potrebno poudarjati. "Turjaško Rozamundo" je spesnil nepozabni pesnik France Prešeren, priredil ter uglasbil pa jo je nalašč za naš oder Mr. Ivan Ivanush, zborovodja in učitelj "Zarje". V njej ne manjka melodij; kontrasti zvokov, liki razburkani žuboreči potoki, se prelivajo iz ene linije v drugo, z enega dela v drugega. Ne manjka v nji milih, resnih, smešnih, ne zabavnih prizorov, tako da bo vprizoritev poslušalca ves čas držala nase.

Nastopilo bo nad šestdeset pevcev in pevk, plešalcev in godbenikov, vsi v popolnoma naših kostumih in opremi. Umljivo je, da bo tako velika prireditev stala precejšnjo vsoto, toda "Zarjino" geslo je: Dati občinstvu, kar se največ dati more! Občinstvo bo to upoštevalo ter napolnilo avditorij Slovenskega narodnega doma do zadnjega sedeža.

Pričetek predstave bo ob 7. zvečer. — P. O.

ZABAVA KLUBA J. S. Z. V BRIDGEPORTU VEČER PRED KONFERENCO.

BRIDGEPORT, O. — Kot enkrat že omenjeno, priredi klub št. 11 JSZ. v soboto 29. decembra zabavo z daljšim programom, o katerem bo poročal pripravljani odbor ko hitro bo izgotovljen. Kot se govori ko to pišem, bo ob tej priliki vprizorjena igra "Ženitev radi premoženja" in prvič bomo slišali tudi "Marseljezo" od strani naših godcev. Program bo priobčen ob pravem času, da bodo o njemu vsi poučeni. Občinstvo v tukajšnjih naselbinah je povabljeno, da pride na to prireditev v čimvečjem številu. Vršila se bo v dvorani društev na Boydsvillu. Pričetek ob 7. zvečer.

Naslednji dan bo v isti dvorani konferenca klubov in društev Izobraževalne akcije JSZ.

Joseph Snoy.

INTERESANTNA KONCERTNA PRIREDITEV V GIRARDU, O.

V soboto 8. decembra zvečer prirede clevelandski pevci in igralci A. Eppich, L. Belle in F. Plut pod avspicijo Slovenskega doma v Girardu, O., koncert z bogatim, izbranim sporedom, v katerem bodo med drugim tudi kabaretne točke. Kdor je videl te pevce-igralce na clevelandskih odrih, mora priznati, da so prvovrstne moči, bodisi v petju ali v igranju.

Mogoče ste čitali kritiko v slovenskih listih o njihovem koncertu v Barbertonu, O.? Iz nje ste razvideli, da so občinstvo s svojim programom zadovoljili popolnoma. Čule so se splošne sugestije, naj jih v doglednem času zopet posetijo.

Koncert dne 8. decembra v Girardu bo v prid Slovenskega doma, Rojake v naselbinah Girard, War-

ren, Nilles in Youngstown, O., ter v Farrellu-Sharonu in Bessemerju, Pa. vabimo, da se ga udeležijo v čim večjem številu in tako pokažejo, da znajo ceniti tudi tu živeče ameriške slovenske pevce ter igralce.

Cene vstopnicam so zelo nizke, in sicer za odrasle 75c (v predprodaji 60c) in za mladino do 16. leta 25c. Prepričani smo, da ne bo nikomur žal, ki pride na ta koncert. Vstopnice se dobe v Girardu pri John Kosinu v Slovenskem domu ter pri M. Leskovcu. — Po koncertu bo ples in prosta zabava ter kar k temu spada. — *Matija Leskovec*, tajnik.

“ŽENITEV RADI PREMOŽENJA” V SO. CHICAGU.

V nedeljo 18. nov. je bila vpriporjena na prireditvi druš. “Delavec” št. 8 SNPJ. v Hrvatskem domu (South Chicago) dvodejanka “Ženitev radi premoženja”, katero je režiral za dramski odsek kluba št. 1 Peter Bernik. Ta komedija je zelo prikladna za take prilike, ker ni dolga, niti prekratka. Vlogo dr. Koruna je imel Peter Bernik, in bila je v večjih rokah. Vlogo njegove žene Marije je imela Mrs. Mary Udovich, njegova varovanka Lucija pa je bila Frances Vider. Obe sta nam znani iz prejšnjih predstav. Najdaljša in ob enem “vitalna” vloga je Bregarjeva; Bregar je kapitan v pokoju, še mlad človek, ki se briga le za prijatelje, čita in se rad zabava, toda za ženske ne mara. Oženijo ga drugi radi kupčij, torej radi denarja. Igral ga je John Rayer, ki pa ni zadel Bregarjevega tipa. Bil je tudi velikokrat pretih in prevečkrat je govoril obrnjem s hrbtom proti občinstvu, da avdienca izgubi še več. Mnogokrat je že igral bolje. Vlogo Vesela, ki je tudi po naravi vesel človek in ima rad ženske, je imel Ivan Beniger. Videl sem ga na našem odru drugič v igri. V njemu je dober igralec; ima čist glas in lep nastop; koristilo mu bo, če bo nastopil v vlogah čimvečkrat. Čimveč sigurnosti in prakse bo imel na odru, toliko hitreje bo napredoval tudi v pevskih nastopih. Vlogo sluga je imel John Rak. Tudi on bo še dobra moč na našem odru.

Četudi je bilo osebje v tej predstavi dobro, igra ni napravila na udeležence tistega vtisa, kot bi ga morala. Življenja je manjkalo, ampak včasih menda tako pride, da ga ni, pa tudi če ga poskušaš dati.—c.

Kako piha politični veter v Angliji

V začetku novembra so se vršile v Angliji občinske volitve, ki so bile barometer, po katerem se sodi, kakšen bo rezultat volitev poslancev v parlament prihodnje leto.

Mandati delavske stranke v občinskih zastopih so pri teh volitvah zelo narasli, padli pa so vsi drugi. Tudi delavska stranka jih je nekaj izgubila, toda dohila toliko več drugje.

Rezultat je sledeči:

	Napredovali	Nazadovali
Konservativci	11	68
Delavska stranka	118	17
Liberalna stranka	9	19
Neodvisni	10	40

Če bo to razmerje ostalo pri volitvah v parlament, bo imela delavska stranka večino nad vsemi drugimi.

KDO JE “TARČA” V COLLINWOODU.

COLLINWOOD, O. — Ako je treba v Collinwoodu po kom udariti, pa tudi ako ni treba — vseeno udarijo po Jožetu Presterlu. Vsega hudega je on kriv, vse sorte grehe mu očitajo, strašen človek je to. Pretepa se po veselica, ženske zmerja, da ni za “v tisk”, je torej človek, ki je za samo “zgago”. Tak vtis dobite, če ste čitali dopise v Enakopravnosti, ki so postali tako ostri, da so “vragu zapisanega” Presterla z besedami kar “zdrobili”.

V Proletarcu je bilo poslednje tedne nekaj dopisov, v katerih je bilo tudi malo kritike; bila je zelo mila stvar, nič osebna in neizzivalna — pa je vseeno razburila nekatere in brž so rekli: Aha, spet piše tisti Presterl.

Podpisani ni pisal niti enega omenjenih dopisov, in njegov zadnji dopis v Proletarcu, ki je bil priobčen pred tedni, tikajoč se konference JSZ., je podpisal. Podpisaval je tudi prejšnje dopise. Pa vzlic temu, kar je prišlo “ostrega” v “Žarkomet”, ali v Proletarca, sem bil kriv jaz. “Opazovalec kritikov” v Enakopravnosti ve, da se me je lotil sedaj kar na “lepem”, gotovo tudi ve, da dopise v Proletarcu nisem pisal jaz, pa vendarle si je mislil: Sedaj je priložnost, le dobro ga namlatimo!

Nekaj časa je govoril o kritikih v množini. Enega je vzel za glavno tarčo, druge je zbral okrog nje. Ko pa je videl, da je napravil prevelik požirek, je začel v naslednjih dopisih z opravičevanji, češ, saj ne mislim vas, ne razburjajte se, jaz hočem samo Presterla odreti iz kože!

Njegov zadnji dopis, ki je pisan umazano da se ljudje čudijo kako je mogel v list, pokazuje, kakšne sorte človek je on. Podpisal se seveda ni, toda to ga ne skriva. Sam si plete bič diskreditiranja, sam se razgaljuje, čeprav pravi, da bo mene razkril ter me pokazal javnosti kot najgršega zavrženca in lopova.

Od kod izvira ta boj proti meni? Iz golega osebnega sovraštva. Prizadetih je več oseb, žolč pa se je koncentriral v “Opazovalcu kritikov” in ga sedaj izliva. Dolgo je molčal, pravi, sedaj ne bo več. In zmerja kot kak hlapec, dela pa se za inteligenta. Govori o “kulturi”, ki se jo dobiva skozi grlo in o drugi, ki se jo dobi z učenjem. Glede prve in pa o pijančevanju ter moralnosti po veselica in v družbi bomo še govorili; ker je začel na tak način, si je sam kriv, če mu ponudim ogledalo.

Pomni naj on in tisti, ki mislijo da je človeka najlaglje ubiti, če se ga zmerja ter če se mu pripečati lastnosti kakršnih nima, če se mu reče špijon, izdajalec itd., da še ni vseh dni konec. Opazovalec kritikov naj bo o špijonstvu kar tiho, in pa ven naj pride

IVAN MOLEK

bo predaval v petek 23. novembra
v spodnji dvorani S. N. P. J. po
seji kluba št. 1 J. S. Z.

O MODERNI AMERIŠKI LITERATURI.

Vstop vsakemu prost. Seja se začne točno
od 8., predavanje kako uro pozneje.

pod svojo brozgo psolv s podpisom, kakor predlaga vsem A. Garden. To je v tej "polemiki" prvi moj dopis v Proletarcu, in pod njim sem podpisan. Naj bo še "opazovalec kritikov" toliko "korajžen", da ne bo zmerjal izza plota. Saj zmerja lahko vsaka šema in morda ga je zato sram, da bi se predstavil!

Omenil sem dopise v Proletarcu, radi katerih se je začel "opazovalec kritikov" zgražati ter besneti. Ako ste čitali one v Proletarcu in njegove v Enakopravnosti, povejte, kateri so bili pisani v neolikanem tonu? Nagrada za surovost gre samo "opazovalcu". Njegov namen je prikazati vse, ki niso z njim v treznosti in pijanosti, da so sovražniki S. D. D., da so kitarji, razdirači, falotje in kaj vem kaj še vse! Ko hitro pa so se nekoliko oglasili, pa zavpije: Saj ne mislim vas, samo enega, samo tistega — — — in kadar me ima v mislih, me mora pač preklinjati, da res ni za v noben tisk in še za tam ne kamor cesar peš hodi. Dobro, sedaj bosta on in pa tisti dopisnik, ki govori o koristih, ki jih je bil nekdo deležen v S. D. D., lahko bolj odkrito govorila — da bodo ljudje vedeli kdo je, kje stanuje, kako se piše in kaj je nepoštenega storil.

Čakam še njegovih nadaljnjih dopisov, ki jih je obljubil, potem bom naprej govoril. Čitateljem pa izjavljam, da jaz tega boja nisem začel, da nisem pisal že dolgo, in da torej nisem kriv, če je "polemika" tukaj. Gotovo pa mi bodo dovolili, da se branim.

Joseph Presterl.

Prečitajte spored koncerta pevskega zbora "Sava"

Kakšen bo koncert, ki ga priredi prihodnjo nedeljo soc. pevski zbor "Sava" v Chicagu, razvidite iz sporeda, ki je priobčen v tej številki na tretji strani platnic. Ta pove več, kot bi mogle kakršnekoli obljube in hvalisanje. Prva točka programa je pesem "Gor čez jezero", ki jo zapoje mešan zbor "Sava". V moškem kvartetu bodo peli Louis Žele, Donald J. Lotrich, John Kochevar in Chas. Pogorelec, v ženskem trosevu pa Julia Kochevar, Stephanie Kochevar in Anne Duller. Mimi Rojina in Anna Mihelich bosta peli v duetu. Več točk, ki jih bo pel mešan zbor "Sava", bo spremljanih na gosli ter glasovir. Poleg navedenih boste čuli soliste tudi v drugih točkah. Baritonist Ludvik Skala bo zapel dve pesmi, tamburaški zbor "Crna Zvezda" bo zaigral S. Ilijaševo skladbo "Ljubi svobodo", Emily Gonzales bo deklamirala Župančičeve "Moje barke", Louis Vites bo igral na violino — program v podrobnostih pa vam je razviden na prej omenjeni strani.

Vstopnina je samo 75c. Po programu bo plesna zabava, igral pa bo orkester "Zvonimir".

VAŽNO ZA ČLANSTVO KLUBA ŠT. 1 JSZ.

CHICAGO, ILL. — Prihodnja redna klubova seja se vrši v petek 23. nov. v dvorani SNPJ. Ker bo po seji predavanje, vas prosimo, da pridete točno ob 8., da rešimo klubove posle čimprej. Tisti, ki imajo glasovnice o novi strankini ustavi, naj jih prinesejo izpolnjene na to sejo. Prosimo vse, ki so imeli vstopnice v predprodaji za igro "Kamnolom", ali za prejšnje priredbe, da napravijo obračun na tej seji. Tajnik bo v dvorani že pred 8. uro. — P. O.

CANONSBURG- STRABANE, PA.

Dramski klub

"SOČA"

vprizori

v soboto 24. novembra

v dvorani društva "Postojnska Jama"
št. 138 S.N.P.J.

burko v treh dejanjih

VDOVA ROŠLINKA

Spisal Cvetko Golar

Dvorana odprta ob 6:30 zvečer.

Pričetek igre točno ob 7. zvečer.

Vstopnina 50c za osebo, otroci od 6. do 14. leta 10c

Po igri prosta zabava in ples.

Pri plesu igrajo slov. tamburaši iz Strabane.

OSEBE V IGRI:

Vdova Rošlinka, 45 letna bahava
kmetica Frances Tekavec
Manica, 20 letno dekle Josephine Pleskovič
Tončka, 20 letno razposajeno dekle, Stela Demšar
Rožmanov Janez, 24 leten zdrav
gorenjski fant John Koklich
Balantač, romar Jacob Baloh
Jernejec, trd, surov kmet, bahač, Anton Mavrich
Gašpar, študiran kmet Frank Samsa
Tomažin, star zapit kmet Joe Zupančič
Blažon, star zabuhel kmet John Albinini
Tinče, navihan pastir Frank Tomšič

Režiser John Kern

Vljudno vabimo občinstvo v Canonsburgu-Strabane ter v okoliških naselbinah, da se udeleži te predstave v obilnem številu.

ODBOR "SOČE".

O VOLILNEM REZULTATU V BELMONT COUNTY, O.

BRIDGEPORT, O. — Socialistična stranka v Belmont County ni imela kandidatov v okrajne urade, pač pa samo predsedniškega in podpredsedniškega ter v državne urade. Dobila je brez vsake večje agitacije 249 glasov, Socialist Labor Party pa jih je dobila 22. Ker so mi po volitvah nekateri pravili, da so glasovali za to stranko pomotoma, misleči, da glasujejo za socialistično, lahko rečemo, da je dobila socialistična stranka 271 glasov.

Komunisti so imeli dve listi. Na eni so imeli kandidate v okrajne urade, in ta lista je bila označena z "Labor Party", na drugi pa so bili kandidat za predsednika in kandidatje v državne urade. Označena je bila "Workers (Communist)". V kampanji so se trudili na vso moč. Profesor Scott Nearing je obdržaval tu shode za komuniste, njihov podpredsedniški kandidat je govoril, "save-unijaši" so agitacijski aparat za komuniste in njihov National Miners Union jim služi v propagandi — pa so dobili za Fosterja 302 glasova. Delavsko politično gibanje v tem okraju je prešlo po

NIMA VEČ PREHLAJENJA

"Več let me je vsako jesen nadlegoval hud kašelj in prehlajenje. Nekega dne mi je prijatelj svetoval Trinerjevo grenko vino. To je bilo pred tremi leti, in od takrat nimam več prehlajenja. Pronašel sem, da je Trinerjevo grenko vino čudovita tonika, ki mi daje moč, da se obranim prehlada."

A. V., Perth Amboy, N. J., Sept. 26, 1928.

ALI IMATE PREHLAD?

VARUJTE SE!

Zanemariti tudi najmanjši prehlad, pomeni, da se izpostavljate zlim posledicam. Pljučnica se mnogokrat pojavi nepričakovano, in večkrat konča zelo nesrečno. Zavarujte se torej proti prehladu!

Vsled ureditve dobre prebave in izčiščenja črevesja vseh nerednosti, kar dosežete z uživanjem te glasovite sestavine kalifornijskega vina, cascade in drugih zdravih zelišč, ki očistijo vaš sistem vseh nepotrebnih snovi, in tako prepreči, da se vam prehlad ne razpase.

Z uživanjem tega naravnega odvajalnega sred-

TRINERJEVO GRENKO VINO

stva pred jedjo, kolikor potrebno, se obranite pred prehladom in hripavostjo, glavobolom, kislino in plinom v želodcu, nespečnosti in poparjenosti, ker vaše drobce bo delovalo mirno in izdatno. Kupite še danes eno steklenico v katerikoli lekarni. — \$1.25. Vrednostni kupon je v vsakem zavitku.

STEKLENICA ZA BREZPLAČNO POSKUŠNJO

Pišite na Jos. Triner Co., 1333 S. Ashland Ave., Chicago, Ill., za brezplačni vzorec. Samo eden za vsako družino.

Ime

Naslov

Mesto

ZADRUŽNA BANKA V LJUBLJANI

se priporoča ro-
jakom v Ameriki
za vse finančne
transakcije.

Njene ameriške zveze so:
1.) S. N. P. J. v Chicagu. 2.) Amalgamated
Trust and Savings Bank, Chicago, Ill., 111 West
Jackson Blvd. 3.) Amalgamated Bank of New
York, 11—15 Union Square, New York. 4.)
Frank Sakser State Bank, New York.

Hranilne vloge obre-
stuje

nevezane po 5%
vezane po 7%

Denar za našo banko se lahko pošlje eni teh bank s pristavkom:

Na račun Zadružne banke, (On account of Zadružna Banka), Ljubljana, Jugoslavia

Zadružni banki pa je treba sporočiti, koliko in kam se je denar nakazal in kakšnemu namenu naj služi. Obračajte se v vseh bančnih in podobnih poslih na naš zadružni zavod.

vojni na stran levega krila in je ostalo pri njih ves čas, kolikor ga je pač — ostalo. Socialistična stranka se še ni izkopal iz ruševin, katere so povzročili "ekstremisti", a volilni rezultat pokazuje, da ji delavstvo zaupa veliko bolj kakor komunistom. Brez vsakega shoda in brez organizirane agitacije v velikem obsegu je dobila skoro toliko glasov kakor oni z obširno kampanjo.

Veliko glasov nam je odvzel Smith, ker je "moker" in ker so v agitaciji zanj tudi rohnili proti Wall Streetu. To je marsikoga premotilo. Smith je moker ostal, mi pa suhi. Ako te volitve ne bodo delavcem oči odprle, jih ne bodo nobene.

Naš klub je v tej kampanji storil kolikor je v danih okoliščinah mogel. V kampanjski fond smo prispevali \$17.92, kar se glasi malo, toda če se pomisli, v kakih razmerah so živeli naši ljudje, tedaj ni tako malo. Dolgotrajna stavka jih je pripravila ob vsak prihranek, mnoge pa pognala v bedo. Omenjena vsota če bila poslana v posameznih delih kampanjskim odborom soc. stranke v Ohiju, New Yorku in JSZ. — Socialistična stranka je napravila v tem kraju torej dober "start", in če bomo vztrajno delati naprej, bo imela čez dve leti svoje kandidate tudi v Belmont County. Pridobimo v naš pokret mladino, organizirajmo klube kjer jih še ni in obnovite one, ki so prenehali poslovati tekom stavke. — *Joseph Snoy.*

Dr. Otis M. Walter

Zdravnik in kirurg

4002 West 26th Street, Chicago, Ill.

Uradne ure:

Od 2. do 4. popoldne in od 6. do 7:30 zvečer.

TEL.: LAWDALE 4872.

Frank Mivšek COAL, COKE AND
WOOD. GRAVEL.
Waukegan, Ill. Phone 2726

SLOVENSKA PEKARNA
Slovincem in Hrvatom
v North Chicago-Waukegan, Ill.,
priporočamo moderno,
higijenično pekarno
"ROYAL BAKERY"

Gospodinj, vprašajte pri vašem trgovcu
vedno in povsod za kruh iz naše pekarnice.

ANTON F. ŽAGAR,
lastnik
1724 So. Sheridan Rd.
North Chicago, Ill.
Tel. 5524

O predstavi igre "Pred poroko" v Waukeganu

Par dni pred predsedniškimi volitvami sem dospel v New York, kjer sem se ustavil nekaj časa ter opazoval kampanjski dirndaj v Smithovi trdnjavi, potem sem se odpeljal v Chicago. O svojih vtisih v starem kraju imam poročila v uredništvu in urednik je v eni notici dejal, da bodo priobčena v kratkem. Toliko onim, ki me vprašujejo o starem kraju, o razmerah tukaj v primeri z onimi na Slovenskem in o marsičem, kar bo pojasnjeno v poročilih.

Takoj po prihodu v Chicago izvem, da bo drugi dan, v nedeljo 11. novembra, vprizoril klub št. 45 JSZ. igro. Grem torej pogledat, sem si mislil, kajti v Waukeganu sem bil precej časa in naselbina mi ugaja. Dospelvi tja, sem se sešel z mnogimi prijatelji in znanci.

Klub je vprizoril burko v treh dejanjih "Pred poroko", ki sta jo spisala Oskar Walthers in Leon Stein. Vsebuje mnogo humorja, da se človek res lahko nasmeje. Njena vsebina je bila v tem listu že opisana, zato je ne bom ponavljal. Udeležba je bila dobra in klub je dosegel vsestranski uspeh.

O igralcih ter igralkah bom na kratko omenil, da so igrali dobro, in pa, da so se opazite pri enih ali drugih običajne hibe. Temu ali onemu se pozna, da ima premalo vaje, vloga mu ne gre gladko, v izgovorjavi bi se rabilo še pilo — a celota stvar reši, ljudje se smejejo, predstava jim ugaja in razpoloženje je dobro. Vlogo grajščaka Zagorjana je imel Rudolf Skala. On je dobra igralska moč, ni v zadregi za

**OGDEN
HIGHWAY
GARAGE**

Gasolinska postaja in zloga
avtomobilskih potrebščin.
Popravljamo avtomobile.
Se priporočava Slovencem.

John Thaler & Cyril Obed
lastnika.

4841 Ogden Ave., Cicero, Ill.

Tel.: Cicero, 2687.

FENCL'S
RESTAVRACIJA IN KAVARNA

2609 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Tel.: Crawford 1382

Pristna in okusna domača jedila.
Cene zmerne. Postrežba točna.

Pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORN JEDNOTI.
Naročite si dnevnik
"PROSVETA".

List stane za celo leto \$5.00, pol leta pa \$2.50.
Ustanavljajte nova društva. Deset članov(ic) je
treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:

2657 SO. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILL.

mimiko, zna se prilagoditi vsaki igralski skupini — a meni se je to pot zdelo, da ni imel zadosti vaje. Če ni res, se seveda motim. Zase mislim, da sem v pravem in najbrž mi bo pritrldil tudi Rudolf. Njegova soproga Emergencija je bila Frances Velkovrh. Kar sem omenil glede pomankljivosti pri prvemu, velja tudi zanjo. Njuno hčerko Adelo je predstavljala Mary Železnik, ki je vlogo častno rešila, istotako Vinko Pink v vlogi njenega zaročenca Jereba. Filip Zagorjan (Anton Turšič) je bil dober, a lahko bi bil boljši. Grčarja, trgovca z lesom, je predstavljala Fr. Brence. Pri prvem nastopu se je opazilo, da bi bilo na mestu še nekaj vaj, toda v naslednjih prizorih se je zavzel ter hibo dobro popravil, posebno proti koncu se je razvnel. Anči, njegova hči (Frances Hrovatin) zasluži pohvalo; upoštevam, da ima v slovenščini težkoče, toda z dobro vajo jo je v stanju lepo govoriti. V tej igri je bila včasih malo pretiha. Frances Zakovšek v vlogi gospodične Suhadobnikove je bila izborna. Tudi posestnik Rogelj (igral ga je Andrej Možek) je bil prav dober v interpretiranju svoje vloge. Kadar govorimo o dobrem igralcu ter igranju, tedaj je ta definicija na mestu posebno za Martina Judniča. Tu je imel vlogo profesorja dr. Silvestra Ahačiča, katero je interpretiral tako fino, da si bi boljše ne mogel želeli. Njegova mimika, lep glas in pravilno poučevanje ter ob enem čustveno igranje da predstavi življenje kot ga potrebuje. Ana Mahnič v vlogi Ahačičeve žene je imela tudi prijetno, ali pa neprijetno vlogo, če hočete, in nalogo je dobro rešila. Mrs. Mahnič je dobra, izvežbana igralka, in slovenski Waukegan

ima precej izvežbanih oderskih moči, nele med prisejlenci, pač pa tudi med tu rojeno našo mladino. Ena teh je Mrs. Mary Pierce, ki je imela vlogo cirkuške jahhalke Milene Rajkovičeve. Kot oseba ona tej vlogi morda ne odgovarja zadosti, kajti človek si bi predstavljal za cirkuško jahalko bolj močno, razposajeno žensko, toda Mary Pierce jo je dobro igrala. John Gantar v vlogi sluge je dobro igral, in kot sem že rekel prej, če vzamemo predstavo v celoti in še odštejemo običajne pomankljivosti, je bila vprizorjena toliko dobro, da si lahko privoščimo tudi malo kritike. Pozabiti ne smem, da so bili kostumi lepi ter maske dobro pogodele. V tem oziru se je odlikoval masker Fr. Pierce. Scenerija je bila na mestu in s tem lahko zaključim o igri ter spustim zastor.

Po igri se je razvila lepa domača zabava v spodnjih prostorih. Plesalci so skrbeli, da plesišče ni bilo prazno, drugi pa so prebili večer v pomenkih in špasih. Dolgočasnosti ni bilo. Udeleženci iz Chicaga smo se poslovili s prav dobrimi vtisi. — Anton Vičič.

ČLANSTVU KLUBA ŠT. 1 J. S. Z. V CHICAGU.

CHICAGO, ILL. — Tisti, ki so se udeležili prošle klubove seje in so prejeli glasovnice o strankini ustavi, so prošeni, da jih izpolnijo ter vrnejo na seji v petek 23. novembra. Člani ter članice, ki so imeli v predprodaji vstopnice k predstavi drame "Kamnelom", so prošeni, da napravijo obračun do prihodnje seje, ali pa na seji v petek 23. novembra da bo tajniku mogoče čimprej urediti popolne račune. — P. O.

MARTIN BARETINCIC POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

ANTOINETTE BEAUTY PARLOR

FRANCES A. TAUCHAR, lastnica

Edino slovensko podjetje te vrste v Chicagu.
Permanent waving, marcelling, finger and water
waiving etc.

Znižane cene za stalne kljientinje.

3525 W. 26th STREET, CHICAGO, ILL.
Tel.: Crawford 1031.

DR. JOHN J. ZAVERTNIK ZDRAVNIK IN KIRURG

Urad, 3724 West 26th Street
Stan 2225 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.
Tel. na domu Crawford 8440, v uradu Crawford
2212-2213. Uradije od 2. do 4. pop., in od 6. do 8.
zvečer izvzemai srede in nedelje.

ANTON ZORNIK HERMINIE, PA.

Trgovina z mešanim blagom.
Peči in pralni stroji naša posebnost.
Tel. Irwin 2102—R 2.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regali, prekeramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali amerianskih, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

ZMERNE CENE IN TOČNA POSTREŽBA.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav.
Za obilna naročila se toplo priporočam.

Tel.: Crawford 2893. Tel. na domu Rockwell 2816

Dr. Andrew Furlan

slovenski
ZOBOZDRAVNIK

3341 West 26th Street, Chicago, Illinois

Uradne ure: Od 9. do 12. dop., od 1. do 5. popoldne in od 6. do 9. zvečer. Ob sredah od 9. do 12. dop., in od 6. do 9. zvečer.